

**KORPORATIVNA TIJELA U KONTEKSTU
NORMATIVNOG NADZORA: PRAVILNIKA ZA OPIS
I PRISTUP GRAĐI U KNJIŽNICAMA, ARHIVIMA I
MUZEJIMA (PRAVILNIK KAM) U AKM-ZAJEDNICI**

CORPORATE BODIES IN THE CONTEXT OF AUTHORITY
CONTROL: *THE CODE FOR DESCRIPTION AND ACCESS
TO RESOURCES IN LIBRARIES, ARCHIVES, AND MUSEUMS
(THE LAM CODE)* IN THE ALM COMMUNITY

Elia Ekinović Micak

Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu
eekinovic@nsk.hr

Ana Knežević Cerovski

Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu
acerovski@nsk.hr

Petra Pancirov

Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu
ppancirov@nsk.hr

UDK /UDC: [025.31:025.323: 006.3]:[02:069:930.25]
Izvorni znanstveni rad / Original scientific paper
<https://doi.org/10.30754/vbh.66.2.1086>
Primljeno / Received: 31. 5. 2023.
Prihvaćeno / Accepted: 28. 8. 2023.

Sažetak

Cilj. Cilj je rada istražiti komparativno-korelacijsku problematiku oblikovanja pristupnica za korporativna tijela u AKM-zajednici u skladu s trenutačnom praksom te *Pravilnikom za opis i pristup građi u knjižnicama, arhivima i muzejima*, utvrditi koje su prednosti primjene *Pravilnika KAM* i standardizacije podataka, a koje su moguće poteškoće i problemi.

Metodologija. U prvom se dijelu rada prikazuju pravilnici i norme za oblikovanje pristupnica za korporativna tijela u trenutačnoj uporabi u baštinskim zajednicama, tumače se međunarodne norme implementirane u *Pravilnik KAM* te se *Pravilnik KAM* predstavlja kao standard za sadržaj podataka za oblikovanje pristupnica za korporativna tijela u baštinskim ustanovama. U drugom se dijelu analizom uzorka pristupnica za korporativna tijela u užem smislu i anketom odgovara na sljedeća istraživačka pitanja: a) Kakva je trenutačna praksa odabira i oblikovanja pristupnica za korporativna tijela u sustavima triju AKM-ustanova iz uzorka te koje su razlike među njima? b) Kako će se iste pristupnice oblikovati prema *Pravilniku KAM*? c) Koje su moguće prednosti primjene *Pravilnika KAM*, a koje su moguće poteškoće i problemi?

Rezultati. Istraživanjem se dobio uvid u trenutačnu praksu oblikovanja pristupnica za korporativna tijela u trima AKM-ustanovama, koliko se te ustanove pridržavaju svojih pravilnika i normi te uvid u moguće prednosti i nedostatke standardizacije podataka i korištenja *Pravilnika KAM* kao zajedničkog standarda.

Originalnost. Rad pridonosi AKM-zajednici jer obuhvaća problematiku odabira i oblikovanja usvojenih pristupnica za korporativna tijela u užem smislu u trima zajednicama te ih uspoređuje i svodi na zajednički nazivnik, *Pravilnik KAM*, koji omogućava standardizaciju, dijeljenje i ponovnu uporabu podataka o korporativnim tijelima.

Ključne riječi: baštinske zajednice; korporativna tijela; *Pravilnik KAM*; pristupnice; standardizacija podataka

Abstract

Purpose. The purpose of this paper is to compare and correlate ways of creating access points for corporate bodies in the ALM community in accordance with current practice and the *Code for Description and Access to Resources in Libraries, Archives, and Museums (LAM Code)*, and identify the advantages of applying the *LAM Code* and data standardization, as well as possible difficulties and challenges.

Methodology. The first part of the paper presents the rules and standards for creating access points for corporate bodies which are currently used by the heritage community. It explains the international standards incorporated in the *LAM Code* and presents the *LAM Code* as a standard for data content to be used by the heritage community in creating access points for corporate bodies. The second part analyses a sample of access points for corporate bodies, and provides the findings of a survey answering the following questions: a) What is the current practice of selecting and creating access points for corporate bodies used by the three LAM institutions included in the sample and what are the differences between them? b) How will the same access points for corporate bodies be created in accordance with the *LAM Code*? c) What are possible advantages of applying the *LAM Code* and what are possible difficulties and challenges?

Findings. The survey provides an insight into the current practice of creating access points for corporate bodies in all three LAM institutions. It shows to what extent these institutions adhere to their rules and standards, as well as possible advantages and disadvantages of data standardization and the use of the *LAM Code* as the common standard.

Originality. The paper contributes to the LAM community by focusing on the issue of selecting and creating authorized access points for corporate bodies in all three communities, comparing them and bringing them under the *LAM Code* as the common denominator, which enables standardization, sharing and reuse of data on corporate bodies.

Key words: access points; *Code for Description and Access to Resources in Libraries, Archives, and Museums*; corporate bodies; data standardization; heritage institutions; *LAM Code*

1. Uvod

Cilj je rada istražiti komparativno-korelacijsku problematiku oblikovanja pristupnica za korporativna tijela u užem smislu u AKM-zajednici u skladu s trenutnom praksom te *Pravilnikom za opis i pristup građi u knjižnicama, arhivima i muzejima* (dalje *Pravilnik KAM*), utvrditi koje su prednosti primjene *Pravilnika KAM* i standardizacije podataka, a koje su moguće poteškoće i problemi.

Pravilnik KAM nudi rješenja za ujednačenu identifikaciju i opis baštinske građe bez obzira na mjesto čuvanja, ujednačava terminologiju, a organizaciju podataka nastoji prilagoditi suvremenim tehnologijama. Metodologija izrade *Pravilnika KAM* čvrsto je utemeljena u konceptualnim modelima triju baštinskih zajednica koji su i sami razvijani za interoperabilno okruženje semantičkog *weba* (Vukadin i Willer, 2019: 38).

Potreba za osuvremenjivanjem postojećeg ili izradom novoga pravilnika u knjižnicama postoji već nekoliko desetljeća, od početaka uporabe elektroničkih kataloga i napuštanja organizacije podataka u okviru abecednih kataloga na listićima. Osuvremenjivanje bibliografskog opisa pratilo se kroz primjenu standarda za različite vrste građe, zaključno s objedinjenim *ISBD-om*. Međutim za izradu normativnih zapisa i pristupnica u knjižnicama do danas nema novih propisanih standarda.

Kao imperativ za izradu novog pravilnika pokazao se ubrzan tehnološki razvoj, prije svega interneta i semantičkog *weba* koji su bitno promijenili okruženje u kojemu se podaci stvaraju, razmjenjuju i pretražuju. Mijenjaju se i očekivanja korisnika vezana za pretraživanje, pronalaženje i uporabu podataka. Danas su dostupni podaci iz različitih područja i različitih izvora, sve na jednom sučelju (Dunsire, 2009: 140), koji pritom moraju zadovoljiti načela primjerenosti, interoperabilnosti, otvorenosti i dostupnosti korisniku. Time je zahvaćeno djelovanje

svih baštinskih ustanova, a ne samo knjižnica. Zbog toga je u okviru suradnje AKM-ustanova, a na inicijativu Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu, nastala ideja o izradi zajedničkog pravilnika.

U kontekstu izrade, dijeljenja i ponovne uporabe podataka iz različitih izvora baštinskim se ustanovama morala osigurati standardizacija podataka i njihova semantička interoperabilnost. Temelj su za to konceptualni modeli međunarodnih tijela pojedinačnih zajednica. *Pravilnik KAM* implementacija je *IFLA-inog knjižničkog referentnog modela* (IFLA-LRM), a temelji se i na muzejskom modelu *Conceptual Reference Model – CIDOC CRM* (International Committee for Documentation, 2017) te na arhivskom modelu *Records in Contexts: A Conceptual Model for Archival Description (RiC)* (cf. Vukadin, 2021: 95-115). Zadaća je *Pravilnika KAM* bila u konceptualni model entiteta, atributa i odnosa unijeti elemente podataka oblikovane u što je moguće većoj mjeri u skladu s odgovarajućim međunarodnim i nacionalnim normama triju baštinskih zajednica.

Sva tri konceptualna modela kao predmet zanimanja korisnika definiraju četiri ista entiteta, jedinice opisa, kako ih definira *Pravilnik KAM* (cf. Vukadin, 2018: 169–187). To su *jedinica građe*, *agent*, *mjesto* i *vremenski raspon*. U skladu s time, u *Pravilnik KAM* implementirane su odgovarajuće norme i standardi za identifikaciju i opis tih četiriju jedinica opisa.¹

1.1 Agent kao jedinica opisa: pravilnici i norme u uporabi

Entitet *agent* prepoznat je i definiran kao predmet zanimanja korisnika u svakom od triju modela baštinskih zajednica (cf. ISAAR (CPF), 2006; IFLA, 2020; International Committee, 2017). Nadalje u svima trima modelima kao podvrste entiteta *agent* definirani su *osoba* i *kolektivni agent*.

Uz konceptualne modele svaka od baštinskih zajednica ima i vlastite pravilnike i norme za identifikaciju i opis entiteta *agent* i *korporativno tijelo*. Te su norme, u kontekstu oblikovanja pristupnica, predmet zanimanja u ovom radu. Treba međutim imati na umu da je agent samo jedna od jedinica opisa, koju je nemoguće opisati izvan modela i mimo odnosa s ostalim jedinicama opisa.

Trenutačna praksa oblikovanja pristupnica za agente, a time i za korporativna tijela, obavlja se na temelju dokumenata u uporabi: knjižnice – *Pravilnik i priručnik za izradbu abecednih kataloga, Dio 1, Odrednice i redalice* (dalje *PPIAK*), arhivi – *Međunarodna norma arhivističkog normiranog zapisa za pravne i fizičke osobe te obitelji* (dalje *ISAAR (CPF)*) i muzeji – *Pravilnik o sadržaju i načinu vođenja muzejske dokumentacije o muzejskoj građi*.

¹ U radu se upotrebljava terminologija iz *Pravilnika KAM*. Tamo gdje bude potrebno objasniti će se usklađivanje termina ili razlike među njima u standardima; izrazi iz *PPIAK-a* (*korporativne odrednice, uputnice, naziv korporativnog tijela* itd.) navode se kada se komentiraju propisi *PPIAK-a* ili analiziraju razlike između dvaju pravilnika.

Dokumenti u uporabi različitih su vrsta: nacionalni pravilnik u knjižnicama, međunarodna norma u arhivima i podzakonski akt u muzejima. Uz to, *PPIAK* nije implementiran u *Pravilnik KAM*. Međunarodni standard za katalogizaciju predmeta kulturne baštine *Cataloguing Cultural Objects (CCO)* jest implementiran, ali se ne upotrebljava u opisu muzejske građe, a *ISAAR (CPF)* ne uključuje odredbe za normiranje imena na nacionalnoj razini. Takva različita polazišta i prakse vidljivi su u uzorku analiziranom u ovom radu.

U *Pravilniku KAM* nastoje se pomiriti te razlike i ponuditi jedinstven standard za oblikovanje pristupnica.

1.1.1 Knjižnice

PPIAK-om, Dio 1, Odrednice i redalice, propisuje se oblikovanje imena agenata s obzirom na njihovo mjesto u abecednom katalogu i autorstvo nad jedinicom građe. Obuhvaća imena korporativnih tijela kojima pripadaju i korporativni sastanci, usvojena i varijantna imena te promjenu imena. Nema entiteta *grupa* i *obitelj*, ne postoje odredbe za dodatni opis agenata ili druge vrste odnosa među agentima osim promjene imena.

Uporabom strojno čitljivih formata u knjižnicama uveden je agent *obitelj*, kao i elementi za dodatni opis agenata. Oni se ne mogu dovesti u vezu s uporabom *PPIAK-a*, ali se u knjižnicama svejedno koriste mogućnosti koje formati nude, dok se praksa oblikovanja pristupnica prema *PPIAK-u* nije promijenila.²

Poseban problem u knjižničnoj zajednici jest oblikovanje usvojenog imena, odnosno pristupnice za korporativno tijelo. Dugo se godina pokušavao utvrditi jedinstveni oblik imena korporativnog tijela u međunarodnom kontekstu (cf. IFLA, 2003), što se pokazalo neuspješnim.³ Najnovija međunarodna kataložna načela (cf. IFLA, 2016) nalažu da se pri izradi pristupnica prednost daje načelu primjerenosti korisniku, odnosno imenima koja su korisnicima najpoznatija, prije svega ako postoje na njihovu jeziku. Tek se pojavom suvremenih tehnoloških mogućnosti identificiranja različitih oblika imena pomoću jedinstvenih brojčano-slovnih identifikatora, a pogotovo strojno čitljivih identifikatora (engl. *IRI*), omogućava jednoznačno identifikacija korporativnih tijela čija su imena oblikovana na različitim jezicima, u različitim oblicima i prema različitim odredbama. Međunarodna kataložna načela (ibid.: 7) uz pristupnice u leksičkom obliku navode i identifikatore kao pristupnice.

² Naprimjer, u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu 2011. godine izrađene su interne upute „Pregledni zapisi u formatu MARC21“ koje obuhvaćaju opis *obitelji* i uporabu polja za dodatni opis agenata koji nisu obuhvaćeni *PPIAK-om*.

³ IFLA-ina *Radna grupa za preradbu Oblika i strukture korporativnih odrednica* u svom završnom izvještaju iz 2000. godine zaključuje da oblikovanje jedinstvene odrednice za korporativna tijela nije moguće. Moguće buduće rješenje naziru u pojavi konceptualnih FR-modela, što se pokazalo dobrim smjerom razmišljanja.

U središtu je *PPIAK-a* autorstvo. Izrada pristupnica za korporativno tijelo propisana je gotovo isključivo povezanošću tijela kao autora jedinice građe (autor izvještaja, plana, programa rada statuta, zakona i sl.) i do danas izaziva probleme i prijepore u knjižnicama (cf. Stanarević, 2010). Formalno je određena mjestom podatka na jedinici građe (naprimjer, tijelo koje je urednik, a nije navedeno u glavnom stvarnom naslovu publikacije, neće biti normirano). *Pravilnik KAM* mijenja odnos prema izvorima podataka (cijela je jedinica građe izvor podataka), a uloge korporativnog tijela u odnosu na jedinicu građe umnogome se proširuju s obzirom na aspekt opisa (*djelo, izraz, pojavni oblik, primjerak*). Time se povećava potreba izrade pristupnica za korporativna tijela. O problematici korporativnog autorstva raspravlja i Abrahamse (2021) koji navodi kako korporativna tijela kao koncept autorstva nisu jednostavna, a nisu ni laka za jedinstvenu identifikaciju⁴ jer imaju službena imena, akronime, imena po kojima su poznata te često mijenjaju imena i pitanje je treba li uvijek izrađivati nove usvojene oblike imena ili dopunjavati postojeće dodavanjem najnovijih oblika imena.

1.1.2 Arhivi

Ideja o kompatibilnosti i interoperabilnosti normativnih podataka arhivske i knjižnične zajednice i suradnji po pitanjima normativnog nadzora datira u dvjema međunarodnim stručnim zajednicama iz 1990-ih. Procjenjivale su se sličnosti i razlike modela i standarda dviju zajednica, o čemu je opširno pisala M. Willer konstatirajući da su pri toj usporedbi prevladale razlike nad sličnostima (Willer, 2015: 309-342). I u hrvatskoj se AKM-zajednici razmišljalo o zajedničkim pravilima za izbor i oblikovanje pristupnica za imena (cf. Willer, Barbarić i Katić, 2013: 1–16). Implementacija *ISAAR (CPF)-a* u *Pravilnik KAM* praktični je pokušaj usklađivanja standarda dviju zajednica na razini sadržaja podataka. Upravo je arhivistička norma znatno utjecala na *Pravilnik KAM*, od terminologije (na primjer, *stvaratelj*) do odredbi o odabiru i oblikovanju imena i pristupnica za korporativno tijelo. *Pravilnik KAM* tako kao prvi izvor podataka za imena korporativnih tijela navodi službene izvore podataka i preuzimanje službenih imena organizacija, ustanova itd. kao usvojenih imena, dok bi knjižnični pristup pretpostavljao najpoznatija i najčešća imena. Uvažavanje pitanja provenijencije u arhivskoj zajednici vidljivo je i u dvojakom načinu oblikovanja imena država kao korporativnog tijela u užem smislu.

U najnovijem *Pravilniku o evidencijama u arhivima* (NN 19/2023) navodi se da se arhivsko gradivo opisuje u skladu s međunarodnim arhivističkim normama opisa. Njih preporučuje Hrvatski državni arhiv koji kao normu za izradu nadzi-

⁴ Stručnjaci za obradu građe kod pojma korporativnog tijela uvelike su pod utjecajem dvaju Sherainih zakona koji kod te vrste autorstva itekako dolaze do izražaja: prema prvom zakonu niti jedan katalogizator neće prihvatiti rad drugog katalogizatora, a prema drugom niti jedan katalogizator neće prihvatiti vlastiti rad nakon šest mjeseci. Najvažnija je ipak zadaća omogućiti korisniku pronalaženje podataka koje traži.

ranih zapisa navodi *ISAAR (CPF)*. Međutim, kao međunarodna norma, *ISAAR (CPF)* ne propisuje u kojem će se obliku izraditi ime nekog korporativnog tijela; to je norma za strukturu, a ne sadržaj podataka (Willer, Barbarić i Katić, 2013: 1-16). Sadržaj se podataka prepušta lokalnim normama, a pristupnice se mogu razvijati na nivou pojedinačne države ili jezika (cf. *ISAAR (CPF)*, 2016). Određene se pristupnice u arhivima u Hrvatskoj u tom kontekstu oblikuju u skladu s *PPIAK-om* (Willer, Barbarić i Katić, 2013: 7).

S druge strane *ISAAR (CPF)* obuhvaća niz podataka za identifikaciju i opis korporativnog tijela koji *PPIAK-om* nisu obuhvaćeni, a koji su implementirani u *Pravilnik KAM*. Time je u *Pravilniku KAM* djelomično prevladana razlika između arhivskog i knjižničnog normativnog zapisa koja se apostrofira u arhivskoj normi (*ISAAR (CPF)*, 2016: 9).⁵

Pravilnik KAM može se shvatiti kao lokalna (nacionalna) norma čiju uporabu predviđa *ISAAR (CPF)*, s obzirom na to da iz sadašnje dostupne dokumentacije nije vidljivo čime se arhivska zajednica služi pri oblikovanju svojih pristupnica.

1.1.3 Muzeji

Pravilnik o sadržaju i načinu vođenja muzejske dokumentacije o muzejskoj građi dokument je koji se upotrebljava u muzejskoj zajednici, a propisuje postupanje s dokumentacijom koja se izrađuje u procesima inventarizacije, katalogizacije i indeksiranja muzejske građe. Katalog muzejskih predmeta pripada u primarnu dokumentaciju, obuhvaća podatke o identifikaciji, nastanku, opisu, nabavi i popratnim dokumentacijskim fondovima. U gotovo svim navedenim kategorijama djelomično je propisan i način postupanja s bilježenjem agenata u obradi muzejske građe. Taj pravilnik, međutim, nije normativan s obzirom na odabir, oblikovanje i nadzor nad imenima agenata. Uz njega, kustosi se služe različitim pouzdanim izvorima podataka poput specijaliziranih enciklopedija i leksikona (Balog Vojak, 2016: 127) ili uputama za rad (Vlatković i Zlodi; 2007).⁶

U međunarodnom se standardu za katalogizaciju predmeta kulturne baštine (*CCO*), čiji su elementi implementirani u *Pravilnik KAM*, uz podatke za identifikaciju i opis građe navode i podaci o stvaratelju i propisuje njegovo obvezno bilježenje. Preporučuje se uporaba nadziranih oblika imena i izrada normativnog zapisa, a osim usvojenih, usporednih i varijantnih imena, navode se i elementi za opis agenta te odnosi među agentima. Razlikuje se pristupnica za stvaratelja

⁵ Obje bi vrste zapisa trebale sadržavati normirane pristupnice, ali zahtjevi arhivskog normativnog zapisa širi su i uključuju i bilježenje dodatnih podataka o stvaratelju arhivskog gradiva i kontekstu nastanka gradiva. Za razliku od *PPIAK-a*, *Pravilnik KAM* obuhvaća i elemente za dodatni opis agenata, jedinice opisa mjesto i vremenski raspon kojima je moguće dodatno opisati kontekst te cijeli niz odnosa među jedinicama opisa.

⁶ U ovom se radnom priručniku za nadzor nazivlja u aplikaciji M++ autori služe *PPIAK-om* i *Pravilnikom za predmetni katalog* Štrbac i Vujić (2004), dakle knjižničnim pravilnicima. Moramo imati na umu da se programom M++ koristi samo dio muzejske zajednice.

kojom se uspostavlja odnos između građe i agenta, od zapisa o stvaratelju koji sadržava i dodatne elemente za identifikaciju i opis.

Za razliku od *PPIAK-a*, taj je standard svojom strukturom i sadržajem u visokoj korelaciji s *Pravilnikom KAM*. Budući da *CCO* nije u uporabi u muzejskoj zajednici, muzejska bi zajednica s *Pravilnikom KAM* mogla dobiti pravilnik koji će odgovarati njezinim potrebama (Balog Vojak, 2016). Njime bi se u navedenim okolnostima u muzejskoj zajednici premostio jaz nastao nekorisćenjem međunarodnih standarda. To se ne odnosi samo na muzeje koji kao građu imaju predmete kulturne baštine kojima se bavi *CCO*, već i na muzeje koji obrađuju objekte nastale djelovanjem prirode jer je *Pravilnikom KAM* obuhvaćena i njihova građa.

2. Pravilnik KAM i korporativno tijelo u užem smislu u AKM-zajednici

2.1. *Pravilnik KAM*

Velike razlike u vrstama građe koje obuhvaća *Pravilnik KAM* nastoje se prevladati što je moguće višim stupnjem standardizacije opisa. Kod entiteta *agent*, koji je zajednički svim baštinskim zajednicama, lakše je postići ujednačenost podataka i normativni nadzor.

Implementacija IFLA LRM-a, konceptualnog modela temeljenog na modeliranju odnosa među entitetima, podrazumijeva i implementaciju entiteta *nomen*⁷ u *Pravilniku KAM*. *Nomen* je izuzetno važan za razumijevanje entiteta *agent*, stvaranje odnosa među instancijama tog entiteta, oblikovanje pristupnica za agente te normativni nadzor nad njima. Entitet *nomen* razdvaja sam entitet od imena entiteta, u ovom slučaju agenta od imena agenta. Svaki *nomen* ima *nomenski niz* (oznaku koja može biti riječ, znak ili niz riječi ili znakova) po kojem je poznat neki agent; dakle, svaki agent u nekom informacijskom sustavu ima *nomen* koji se iskazuje pomoću *nomenskog niza* (imena). Budući da u istom informacijskom sustavu jedan agent može biti zastupljen s više različitih imena (različitih *nomenskih nizova*) ili može biti više agenata s istim imenom (istim *nomenskim nizom*), odvajanjem agenta od njegova *nomena* omogućuje se dodjela odgovarajućih atributa i odnosa svakom odgovarajućem *nomenu* i njihovo razlikovanje unutar sustava. Usvojena imena, varijantna imena i identifikatori *nomenski su nizovi*, a usvojene pristupnice *nomenski* su klaster sastavljen od različitih *nomenskih nizova* odnosno imena. Razlikujući agenta od imena agenta te njihove odgovarajuće attribute i odnose omogućen je različit odabir usvojenih i varijantnih imena agenata, odnosno pristupnica unutar sustava; različiti sustavi mogu različitim imenima imenovati istog agenta i time osigurati potrebnu interoperabilnost.

⁷ Entitet *nomen* jedan je od 11 entiteta u IFLA LRM-u. Definiran je kao veza između entiteta i oznake koja se na njega odnosi. Svi entiteti IFLA LRM-a imaju *nomen*, ali je u ovom radu predstavljen samo odnos s entitetom *agent*.

Pravilnik KAM definira entitet *agent*⁸ kao osobu ili skupinu osoba sposobnih za voljno djelovanje i preuzimanje prava i odgovornosti, što za posljedicu ima stvaranje, preinačavanje, posjedovanje i druge aktivnosti povezane s jedinicom građe (*Pravilnik KAM*, 2021). U skladu s IFLA-inim Knjižničnim referentnim modelom, skupina osoba i/ili organizacijâ koja organizirano djeluje kao cjelina pod zajedničkim imenom smatra se *kolektivnim agentom*. S obzirom na način na koji su osobe unutar skupine povezane, kolektivni agent dijeli se na *obitelj* i *korporativno tijelo*. Dok se u *Pravilniku KAM* *obitelj* definira kao skupinu od dvaju ili više osoba koje su povezane zajedničkom linijom predaka, rođenjem, brakom, posvojenjem, registriranom zajednicom ili sličnim pravnim statusom ili se na neki drugi način predstavljaju kao obitelj (isto: A 6.2.2.2), *korporativno tijelo* definira se kao skupina osoba koje organizirano djeluju pod zajedničkim imenom, a ne predstavljaju se kao obitelj (isto: A 6.2.2.1). Način djelovanja korporativnog tijela omogućava daljnje granuliranje na *korporativno tijelo u užem smislu*, *grupu* i *korporativni sastanak*. *Korporativno tijelo u užem smislu* skupina je osoba i/ili organizacijâ koja djeluje pod zajedničkim imenom i u načelu ima status pravne osobe (isto: A 6.2.2.1(3)). Najčešća je to i najzastupljenija podvrsta korporativnog tijela prepoznata u svim baštinskim zajednicama i zbog toga je odabrana za analizu i usporedbu pristupnica u ovom radu. Međutim važno je istaknuti da hijerarhijski model omogućava da svi podentiteti dijele iste značajke sa sebi nadređenim entitetom tako da se sve ono što se u *Pravilniku KAM* i u ovom radu odnosi na korporativno tijelo, odnosi i na korporativno tijelo u užem smislu.

Pravilnik KAM je skup podataka, odnosno elemenata pomoću kojih se grade složenije sintaktičke strukture. Predmet ovog rada, pristupnica za korporativno tijelo (nadzirana riječ, izraz ili niz riječi i/ili drugih oznaka, koji unutar nekog sustava jednoznačno identificira *korporativno tijelo* i okuplja podatke o njemu (ibid.: 7.20) element je koji uvijek obuhvaća podelement *Usvojeno ime korporativnog tijela* i može obuhvaćati podelement *Dodatno obilježje korporativnog tijela*. Usvojeno je ime ono kojemu se daje prednost u imenovanju agenta unutar nekog sustava, ostala se imena smatraju varijantnima. *Usvojena pristupnica*⁹ izrađuje se na temelju usvojenog imena, a uvijek kada je ime korporativnog tijela potrebno razlikovati od imena nekog drugog tijela ili entiteta istog imena unutar jednog sustava, dodaje se podelement *Dodatno obilježje*. Ono može biti drugi entitet iz *Pravilnika KAM*, *mjesto* ili *vremenski raspon* ili termin iz nadziranih rječnika (*oznaka vrste korporativnog tijela*), tako da se pri izradi pristupnica uvijek mora imati na umu cjelovitost *Pravilnika KAM*. Svaki od navedenih elemenata prate odredbe o izvoru podataka i načinu navođenja, a prema potrebi i o odabiru i uvjetima navođenja. Podaci se mogu oblikovati na nestrukturiran i strukturiran način. Strukturiran način obuhvaća oblikovanje pristupnica kao *leksičkih izraza*, standar-

⁸ Termin je preuzet iz IFLA-inog Knjižničnog referentnog modela, dolazi od latinskog *agere* (činiti, djelovati) i obuhvaća mnogo veći raspon od termina autor ili stvaratelj.

⁹ Radi ekonomičnosti teksta, termin pristupnica dalje se upotrebljava za usvojenu pristupnicu.

diziranih i oblikovanih prema odgovarajućim odredbama. Leksičke su pristupnice predmet ovog istraživanja, pristupnice u obliku identifikatora nisu obuhvaćene.

Pravilnik KAM navodi i niz elementa za identifikaciju i opis varijantnih oblika i elemente za dodatni opis o kojima neće biti opširnije riječi.

2.2 Korporativno tijelo u užem smislu u AKM-zajednici

Korporativno tijelo u užem smislu u *Pravilniku KAM* definira se kao skupina osoba i/ili organizacijâ koje djeluju pod zajedničkim imenom i u načelu imaju status pravne osobe.

U *PPIAK-u* se pojam korporativnog tijela definira kao zajednica fizičkih osoba i/ili organizacija koja ima određeni naziv.

U *ISAAR (CPF)-u* korporativno se tijelo smatra pravnom osobom koja je organizacija ili skupina osoba koja ima vlastiti naziv i djeluje ili može djelovati kao jedna cjelina.

U *CCO-u* se za korporativno tijelo navodi da je organizirana skupina pojedinaca koji djeluju zajedno na određenom mjestu i u određenom razdoblju, i može i ne mora biti pravno utemeljeno. U skladu s definicijom iz *Pravilnika KAM*, ovdje se ono prepoznaje kao pravno utemeljena organizirana skupina pojedinaca.

Slijedom navedenog možemo zaključiti kako su u *Pravilniku KAM* u definiciji pojma korporativnog tijela u užem smislu obuhvaćene definicije svih triju zajednica.

3. Istraživanje

3.1. Istraživačka pitanja

Cilj je provedenog istraživanja odgovoriti na sljedeća istraživačka pitanja:

- 1) Kakva je trenutačna praksa odabira i oblikovanja usvojenih pristupnica za korporativna tijela u užem smislu u informacijskim sustavima AKM-ustanova iz uzorka?
- 2) Pridržavaju li se ustanove iz uzorka pri oblikovanju pristupnica vlastitih pravilnika i normi; kolike su razlike i podudarnosti među pristupnicama iz uzorka; na koji se način oblikuju iste pristupnice prema *Pravilniku KAM*?
- 3) Koje su moguće prednosti primjene *Pravilnika KAM*, a koje su moguće poteškoće i problemi?

Pretpostavka je da arhivi, knjižnice i muzeji u opis svoje građe uključuju i pristupnice za korporativna tijela i većinom ih navode u strukturiranom obliku, ali da ti oblici nisu uvijek istovjetni jer svaka od triju zajednica primjenjuje vlastita pravila. Uporabom zajedničkih pravila postigao bi se glavni cilj – standardizacija podataka unutar baštinskih zajednica koja omogućava bolju razmjenu i dijeljenje podataka.

3.2 Metodologija, tijek istraživanja i rezultati

Analizi usvojenih pristupnica za korporativna tijela u užem smislu i postupanju s njima u trima vrstama baštinskih ustanova pristupilo se dvojako – metodom komparativne analize pristupnica i anketom. Tijekom veljače 2023. godine korporativna su tijela iz uzorka pretraživana u trima odabranim informacijskim sustavima.

3.3. Komparativna analiza pristupnica

Komparativna analiza pristupnica provedena je na uzorku od 30 korporativnih tijela u užem smislu. Uzorak je odabran na temelju opsega vrsta korporativnih tijela u užem smislu u *Pravilniku KAM*. Opseg obuhvaća sljedeće vrste korporativnih tijela u užem smislu: suvremene i povijesne upravno-teritorijalne jedinice (države i jedinice regionalne i lokalne samouprave); međuvladine i nadnacionalne organizacije; tijela uprave i javnih službi; pravosudna tijela; vojne postrojbe, ustanove i organizacije; odgojno-obrazovne ustanove; kulturne i znanstvene ustanove; zdravstvene i socijalne ustanove; tvrtke i druge gospodarske subjekte; vlastelinstva i veleposjede; političke stranke, društveno-političke organizacije i sindikate društva, udruge, udruženja; vjerske zajednice, njihova tijela i upravno-teritorijalne jedinice; sportske klubove; korporacije i zaklade (ibid.: A 6.2.2.1). Za svaku od 15 vrsta korporativnih tijela u užem smislu bilo je predviđeno pronaći dva primjera u informacijskim sustavima odabranih baštinskih ustanova. Odabir samih primjera temeljio se na stručnoj procjeni i izboru reprezentativnih korporativnih tijela u užem smislu očekivanih u svim trima baštinskim zajednicama. Pretpostavka je bila da nasumičnim odabirom ne bi bilo moguće dobiti pravovaljani uzorak (isti primjeri u barem dvama sustavima) na kojem se može upotrijebiti metoda komparativne analize. Pretraživanjem primjera odabranih po ovom kriteriju pokazalo se da ni tako odabrane primjere nije bilo moguće naći u svim sustavima. Za neke je vrste korporativnih tijela u užem smislu (vlastelinstva i veleposjede, korporacije i zaklade, međuvladine i nadnacionalne organizacije, odgojno-obrazovne ustanove) pronađen samo jedan primjer u trima sustavima. Kako bi se zadržao uzorak od 30 tijela za analizu, za neke su vrste tijela odabrana tri primjera (tijela uprave i javnih službi, kulturne i znanstvene ustanove, tvrtke i drugi gospodarski subjekti te društva, udruge i udruženja).

Tijekom veljače 2023. godine korporativna su tijela iz uzorka pretraživana u trima odabranim informacijskim sustavima. Kriteriji odabira informacijskih sustava bili su sljedeći: reprezentativnost, obuhvatnost i mrežna dostupnost. Sustavi predstavljaju po jednu od AKM-institucija: Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu (NSK), Hrvatski arhivski informacijski sustav (HAIS) i Muzej za umjetnost i obrt (MUO).

Normativna baza NSK-a dio je informacijskog sustava knjižnice, a zapisi iz te baze dostupni su kroz pretraživanje kataloga, odnosno bibliografske zapise. Zajednička je baza za 50-ak knjižnica u informacijskom sustavu Buki, a kao normativna baza nacionalnoga bibliografskog središta baza je iz koje normativne podatke preuzimaju i ostale knjižnice u Hrvatskoj (poput Knjižnica grada Zagreba). Stoga je to najreprezentativnija i najobuhvatnija normativna baza u hrvatskim knjižnicama. HAIS je zajednički informacijski sustav koji obuhvaća većinu arhivskih ustanova u Hrvatskoj i omogućuje pretraživanje podataka u najvećem opsegu o arhivskim fondovima i zbirkama te njihovim stvarateljima. Muzeji u Hrvatskoj ni na jednoj razini nemaju zajednički informacijski sustav, a fondovi mnogih muzeja nisu mrežno dostupni. Zbog toga je za pretraživanje korporativnih tijela kao reprezentativan odabran Muzej za umjetnost i obrt u Zagrebu jer ima mrežno dostupan i pretraživ informacijski sustav (Athena, s. a.), a podaci su uneseni kroz platformu Indigo. U tom se muzeju također razmjerno često u opis građe uvrštavaju korporativna tijela i omogućava njihovo pretraživanje putem *web*-pretraživača (iako sama tijela nisu zasebno opisana kao normirani pojmovi).

U Prilogu 1 navedene su odabrane pristupnice za ista korporativna tijela oblikovane u NSK, HAIS-u i MUO-u prema pravilnicima i normama u uporabi te pristupnice za ta tijela oblikovane prema odredbama *Pravilnika KAM* te vrste korporativnog tijela u užem smislu.

Komparativnom se analizom uspoređivala zastupljenost pristupnica u sustavima AKM-institucija, sličnosti i razlike u oblikovanju, pridržavanje vlastitih pravila i standarda te koliko se pristupnice podudaraju s odredbama *Pravilnika KAM*. Analiza pristupnica iz uzorka otežana je sadašnjom praksom u kojoj nije jasno vidljivo kojim se normama arhivska i muzejska zajednica služe pri oblikovanju pristupnica.

3.3.1. Rezultati istraživanja uzorka

U svim trima odabranim sustavima utvrđene su pristupnice za korporativna tijela u užem smislu.

3.3.1.1. Zastupljenost, sličnosti i razlike

Za 30 korporativnih tijela u užem smislu iz uzorka, u katalogu NSK-a pronađeno je 26 pristupnica, u sustavu HAIS-a 23, dok je u sustavu MUO-a pronađeno 12 pristupnica i dva korporativna tijela navedena kao dio naslova u nestrukturiranom obliku. Manja zastupljenost korporativnih tijela u zbirkama MUO-a razumljiva je jer je riječ o muzeju koji je vezan za tematski uža područja od analiziranih sustava knjižnica i arhiva, a širi muzejski informacijski sustav koji bi obuhvaćao različita područja ne postoji. Muzejske su zbirke većinom dostupne u obliku izložbi, a u manjoj mjeri imaju mrežno dostupne informacijske sustave.

U uzorku nema podudaranja niti u jednoj pristupnici za korporativno tijelo u užem smislu u svima trima sustavima.

U Prilogu 1 vidljivo je podudaranje u dvama sustavima utvrđeno na sedam primjera iz uzorka (Dubrovačka Republika, Varaždinska županija, Klinička bolnica Osijek, Hrvatska demokratska zajednica, Državni arhiv u Zagrebu, Hrvatsko pjevačko društvo „Kolo“, Društvo hrvatskih književnika); tri su iste pristupnice u HAIS-u i MUO-u (Hrvatsko pjevačko društvo „Kolo“, Društvo hrvatskih književnika, Državni arhiv u Zagrebu), tri u NSK i HAIS-u (Dubrovačka Republika, Varaždinska županija i Klinička bolnica Osijek), a jedna u NSK i MUO-u (Hrvatska demokratska zajednica).

Četiri su pristupnice (Gornjogradska gimnazija, Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, Dionička tiskara, Klub hrvatskih književnika i umjetnika u Osijeku) u uzorku koje su izrađene u svim trima sustavima na različit način, a 16 je pristupnica koje su izrađene samo u dvama sustavima i to na različit način (vidljivo u Prilogu 1).

Petnaest je pristupnica iz uzorka u svom obliku podudarno s pristupnicama izrađenima prema odredbama *Pravilnika KAM*. Najmanje je podudarnih pristupnica u NSK, dvije od 26, u HAIS-u je podudarno 10 pristupnica od 23, a najviše ih je podudarno u MUO-u, sedam od 14 (vidljivo u Prilogu 1). S obzirom na vrstu korporativnog tijela u užem smislu, NSK i HAIS izrađuju pristupnice za sve vrste iz opsega, dok u MUO-u u uzorku nema zastupljenih pet vrsta.¹⁰

Zaključno, analiza uzorka pokazuje vrlo nisku podudarnost u oblikovanju pristupnica za korporativno tijelo u užem smislu u sustavima knjižnica, arhiva i muzeja, ali razmjerno veću podudarnost između *Pravilnika KAM* i pristupnica iz uzorka.

3.3.1.2. Pridržavanje norma i pravila

PPIAK i Pravilnik KAM

1) Od 26 pristupnica za korporativna tijela u užem smislu pronađenih u katalogu NSK-a šest nije napravljeno u skladu s odredbama *PPIAK-a*. To su: International Monetary Fund (Washington (D. C.) – pogrešno navedeno mjesto djelovanja, treba biti Washington, D. C.); Klinička bolnica Osijek (mjesto djelovanja ne smatra se sastavnim dijelom imena tijela (čl. 139/2), treba biti Klinička bolnica (Osijek)); Hrvatska demokratska zajednica (uz ime tijela nije navedeno mjesto djelovanja (čl. 139/1), treba biti Hrvatska demokratska zajednica (Zagreb); Jugoslavija. Narodnooslobodilačka vojska. Tridesetdruga divizija (nedostaju godine postojanja političko-teritorijalne jedinice (čl. 157/6), treba biti Jugoslavija (1942–1992). Narodnooslobodilačka vojska. Tridesetdruga divizija); Župa sv.

¹⁰ To su pravosudna tijela, suvremene i povijesno upravno-teritorijalne jedinica, sportski klubovi, vojne postrojbe i međunarodne i nadnacionalne organizacije.

Petra (Zagreb) (odabrano je nepotpuno ime (čl. 135/2), treba biti Župa sv. Petra apostola (Zagreb); HEP Operator distribucijskog centra (Zagreb) – nesamostalno podređeno tijelo nije navedeno kao takvo (čl. 151/3), treba biti HEP. Operator distribucijskog centra (Zagreb).

2) *PPIAK*, kao nacionalni pravilnik koji je u uporabi u knjižničnoj zajednici, može se usporediti s *Pravilnikom KAM*. Ovdje izdvojene razlike temelje se na primjerima iz uzorka.

a) mjesto djelovanja

Prvi se primjer razlike u oblikovanju pristupnice odnosi na način bilježenja mjesta u usvojenom imenu korporativnoga tijela u užem smislu. U članu 139/1 *PPIAK-a* propisuje se navođenje stalnog sjedišta korporativnog tijela kao dijela jedinstvene odrednice.¹¹

Pravilnik KAM (7.21.3.1) propisuje da se ime mjesta navodi kao dio usvojenog imena korporativnog tijela kada je ono dio imena tijela i to u obliku u kojem se javlja u propisanom izvoru podataka (bez obzira je li gramatički u padežu ili nije).

Primjer iz uzorka:

Državni arhiv (Zagreb) (PPIAK)

Državni arhiv u Zagrebu (Pravilnik KAM)

Nadalje ime mjesta koje nije dio imena korporativnoga tijela u pristupnici se bilježi kao dodatno obilježje samo kada je potrebno razlikovati dva tijela ili entiteta istoga imena u jednom sustavu (7.23.2.1). Dodatno obilježje smatra se zasebnim elementom, koji je također potrebno normirati, u ovom slučaju kao usvojenu pristupnicu za *mjesto*. Prema odredbi o načinu navođenja sintakse, dodatno se obilježje bilježi u okrugloj zagradi iza imena korporativnoga tijela. Tako oblikovana pristupnica sastoji se od dvaju elementa, usvojenog imena i dodatnog obilježja. U slučaju potrebe daljnjeg razlikovanja imena, mogu se dodavati i druga dodatna obilježja (naprimjer, razdoblje djelovanja tijela).

Primjer iz uzorka:

Crkva sv. Marka (Zagreb) (PPIAK)

Crkva sv. Marka (Zagreb) (Pravilnik KAM)

U svojim su leksičkim oblicima ta dva imena ista, ali ih razlikuje primjena različitih odredaba i, slijedom toga, različita struktura pristupnice.

Razlika između pristupnica oblikovanih u NSK-u i u ostalim dvama sustavima u najvećem se broju primjera (19) odnosi na navođenje mjesta kao dijela imena.

¹¹ Pri usporedbi dvaju pravilnika upotrebljava se njihova različita terminologija.

b) međunarodna korporativna tijela

Velika su promjena odredbe vezane za odabir i način oblikovanja usvojenih imena i pristupnica za međunarodna korporativna tijela. Član 153/1 *PPIAK-a* propisuje da se kao naziv korporativnoga tijela međunarodnog značaja u abecednim katalozima s latiničkim odrednicama u jedinstvenoj odrednici odabire ime na engleskom jeziku, ako takav oblik postoji, a zatim se propisuje redosljed odabira ostalih jezika (čl. 19.2): francuski, ruski i njemački.

U *Pravilniku KAM* se, sukladno načelu primjerenosti korisniku, kao usvojeno ime međunarodnoga korporativnog tijela odabire ime na hrvatskom jeziku uvijek kada takvo službeno ime postoji. Odabir usvojenoga imena na drugim jezicima ovisi o službenom imenu tijela te odabiru imena na jeziku najpoznatijem korisnicima.

Primjer iz uzorka:

International Monetary Fund (Washington (D.C.)) (PPIAK)

Međunarodni monetarni fond (Pravilnik KAM)

c) brojevi

U članu 148 *PPIAK-a* propisuje se da se broj koji se javlja u izvornom nazivu korporativnoga tijela u jedinstvenoj odrednici ispisuje slovima, bez obzira na oblik u izvornome nazivu.

Odredbom *Pravilnika KAM* (7.21.3.1) brojka se kada je dio imena korporativnoga tijela bilježi u obliku u kojem se javlja u službenim i ostalim izvorima podataka. Uz to je vezana odredba prema kojoj se obvezno kao varijantni bilježi oblik imena koji nije odabran kao usvojeni.

Primjer iz uzorka:

Austro-Ugarska. Šesnaesta varaždinska pješačka pukovnija (Varaždin) (PPIAK)

Austro-Ugarska Monarhija. 16. varaždinska pješačka pukovnija (Pravilnik KAM)

d) promjena imena

Pri promjeni imena korporativnoga tijela u *PPIAK-u* je potrebno razlučiti radi li se u pojedinačnom slučaju o znatnijoj promjeni imena ili je ona neznatna. Izrada nove odrednice ili uputnice ovisi o procjeni katalogizatora, promjene nisu jednoznačno definirane.

U *Pravilniku KAM* (7.24.1) razlikuju se manje i značajne promjene imena korporativnog tijela. Manje promjene jesu promjene u pravopisu ili promjene imena ili redosljeda riječi u imenu koje nisu posljedica značajnije promjene djelatno-

sti, nadležnosti, društvenog uređenja upravno-teritorijalne jedinice i sl. Značajne promjene obuhvaćaju promjene djelatnosti, stvarne ili teritorijalne nadležnosti ili društvenog uređenja. Pri značajnoj promjeni imena smatra se da novo ime označava novo tijelo, a ono se identificira i opisuje pod novim usvojenim imenom. Između novog tijela kao sljednika i njegovog prednika obvezno se bilježi odnos susljednosti.

Primjer značajne promjene djelatnosti iz uzorka:

Nacionalna i sveučilišna knjižnica (Zagreb) (PPIAK)

unakrsna uputnica *Sveučilišna knjižnica (Zagreb) (PPIAK)*

Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu (Pravilnik KAM)

prednik *Sveučilišna knjižnica u Zagrebu (Pravilnik KAM)*

Primjer manje promjene imena iz uzorka:

Hrvatsko pjevačko društvo „Kolo“ (Zagreb) (PPIAK)

uputnica *Hrvatsko pjevačko društvo „Kolo“ (Zagreb) (PPIAK)*

Hrvatsko pjevačko društvo Kolo (Pravilnik KAM)

varijantna pristupnica *Hrvatsko pjevačko društvo Kolo (Pravilnik KAM)*

Pitanje promjene imena korporativnih tijela često izaziva rasprave među baštinskim stručnjacima i jedno je od složenijih zahtjeva koji se pred njih postavljaju. *Pravilnik KAM* jasnijim određivanjem prirode manjih i značajnih promjena imena donekle ublažava tu problematiku.

e) suvremene i povijesne upravno-teritorijalne jedinice (države i jedinice regionalne i lokalne uprave)

U *PPIAK-u* se (čl. 157) prednost daje geografskom nazivu države na jeziku kojim se knjižnica redovito služi. U slučaju promjene imena države propisuje se sljedeće: ustavne i teritorijalne promjene ne bilježe se ako je geografski naziv države ostao isti, osim za Jugoslaviju i Austriju i njihove povijesne mijene. One se međusobno luče tako da se geografskom imenu dodaju godine kada su te države postojale, na primjer *Hrvatska (1939–1941)*, *Hrvatska (1941–1945)*.

U *Pravilniku KAM* odabire se jedan od dvaju načina navođenja usvojene pristupnice za državu s obzirom na kontekst, potrebe i očekivanja korisnika te praksu i funkciju u različitim baštinskim zajednicama (7.21.2.1.1). Za ustanove koje prikupljaju arhivsko gradivo tijela javne uprave preporučuje se način navođenja usvojene pristupnice za države kao službenog imena na hrvatskom jeziku (*Republika Hrvatska*). Za knjižnice i muzeje preporučuje se oblikovanje imena kao geografskog imena upravno-teritorijalnog područja države i dio službenog imena koji označava oblik vladavine, društveno uređenje i dr. kao dodatno obilježje na hrvatskom jeziku (*Hrvatska (Republika)*). Varijantne pristupnice obvezno se navode.

Primjeri iz uzorka:

Hrvatska. Ministarstvo kulture. Uprava za zaštitu kulturne baštine (PPIAK)

Republika Hrvatska. Ministarstvo kulture. Uprava za zaštitu kulturne baštine (Pravilnik KAM) ili Hrvatska (Republika). Ministarstvo kulture. Uprava za zaštitu kulturne baštine (Pravilnik KAM)

f) navodnici

Ako su pojedini dijelovi izvornoga korporativnog naziva označeni navodnicima, PPIAK propisuje da se prenose u jedinstvenu odrednicu (član 138.3).

Pravilnikom KAM (7.25.3) propisuje se bilježenje usvojenoga oblika imena korporativnoga tijela bez navodnika.

Primjer iz uzorka:

Hrvatsko pjevačko društvo „Kolo“ (Zagreb) (PPIAK)

Hrvatsko pjevačko društvo Kolo (Pravilnik KAM)

ISAAR (CPF), druge norme i Pravilnik KAM

1) Kao što je navedeno u uvodu, ISAAR (CPF) kao međunarodna norma propisuje navođenje pristupnica za korporativna tijela (normirane oblike naziva), ali ne propisuje odabir i način oblikovanja pristupnica na nacionalnoj razini. Detaljnija analiza pristupnica iz uzorka otežana je sadašnjom praksom u kojoj nije vidljivo kojim se normama arhivska zajednica služi pri oblikovanju pristupnica. Općenito su u uzorku ipak primijećene neke nedosljednosti. Naprimjer, mjesto djelovanja korporativnog tijela navodi se raznoliko. U pristupnicama *Dionička tiskara u Zagrebu* i *Gornjogradska gimnazija u Zagrebu* mjesto se navodi a nije dio službenih imena, a u pristupnici *Nogometni klub Hajduk* nedostaje mjesto kao dio službenog imena. Pretpostavka je da je dio pristupnica u arhivima oblikovan prema knjižničnom pravilniku tako da se razlike primijećene između PPIAK-a i Pravilnika KAM mogu odnositi i na pristupnice u arhivima – osim navedenih mjesta, u uzorku iz HAIS-a nalazi se i primjer pisanja navodnika kao dijela imena (*Hrvatsko pjevačko društvo „Kolo“*).

2) Pri usporedbi s pristupnicama oblikovanim prema *Pravilniku KAM*, pristupnice se u HAIS-u podudaraju u većem broju nego u drugim dvjema sustavima. Ipak dio pristupnica za korporativna tijela bit će potrebno usklađivati s odredbama *Pravilnika KAM*:

Primjer iz uzorka:

Varaždinska pješačka pukovnija br. 16 (HAIS)

Austro-Ugarska Monarhija. 16. varaždinska pješačka pukovnija (Pravilnik KAM)

MMF (Međunarodni monetarni fond) (HAIS)

Međunarodni monetarni fond (Pravilnik KAM)

Pravilnik o sadržaju i načinu vođenja muzejske dokumentacije o muzejskoj građi, CCO i Pravilnik KAM

1) Mogućnost analize pridržavanja normi i pravila u sustavu MUO-a nije moguće vezati za određene norme. *Pravilnik o sadržaju* ne propisuje način oblikovanja pristupnica za korporativno tijelo, a *CCO* nije u uporabi. Pretpostavka je, kao i kod arhiva, da se dio pristupnica oblikuje u skladu s *PPIAK-om* (i ovdje je u uzorku primjer pisanja navodnika kao dijela imena – *Hrvatsko pjevačko društvo „Kolo“*) ili se preuzimaju iz referentnih izvora podataka. U pristupnicama iz uzorka samo je jedna pristupnica jednaka u NSK i MUO-u (*Hrvatska demokratska zajednica*), ali ona u NSK nije izrađena u skladu s *PPIAK-om* (odrednici iz NSK-a nedostaje mjesto djelovanja) pa je veća mogućnost da su preuzete iz drugih izvora podataka nego izrađene prema *PPIAK-u*.

2) U uzorku je pronađeno sedam pristupnica koje se podudaraju s pristupnicama oblikovanim prema odredbama *Pravilnika KAM*: Državni arhiv u Zagrebu; Muzej za umjetnost i obrt, Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, Dionička tiskara, Fellner & Helmer, Hrvatska demokratska zajednica, Društvo hrvatskih književnika. Za te se pristupnice samo može pretpostaviti da su preuzete iz referentnih izvora podataka.

Odabir i oblikovanje pristupnica u muzejima prema *Pravilniku KAM* stoga je velik korak ka standardizaciji podataka.

3.3.2. Rasprava

Pristupnice za korporativna tijela zastupljene su u informacijskim sustavima knjižnica, arhiva i muzeja. U uzorku analiziranome u ovom radu vidljiva su različita polazišta i prakse u njihovu oblikovanju; u uzorku nema podudaranja niti u jednoj pristupnici za korporativno tijelo u svima trima sustavima. Podudaranje u dvama sustavima utvrđeno je samo za sedam pristupnica, iz čega proizlazi zaključak o vrlo niskoj podudarnosti u oblikovanju pristupnica u sustavima baštinskih ustanova. Razmjerno je veća podudarnost (15), između pristupnica prema *Pravilniku KAM* i pristupnica iz uzorka, što ukazuje da su baštinske zajednice već na neki način krenule u smjeru suvremenih oblika standardizacije kakvu nudi *Pravilnik KAM*.

Rezultati istraživanja uzorka pokazuju da je trenutačna praksa odabira i oblikovanja pristupnica za korporativna tijela u sustavima triju AKM-ustanova u skladu s očekivanjima, odnosno da se služe različitim pravilima i standardima i ne pridržavaju ih se u istoj mjeri.

Otegotna okolnost detaljnijoj analizi razlika u oblikovanju pristupnica jest i činjenica da u dostupnim dokumentima nije jasno iskazano kojim se standardima i normama za oblikovanje pristupnica za korporativna tijela služe muzejska

i arhivska zajednica. Usporedba *Pravilnika KAM* s *PPIAK-om* i međunarodnim standardima za normizaciju implementiranim u *Pravilnik KAM* te istraživanje na uzorku pokazuju da je entitet *korporativno tijelo u užem smislu* prilagođeniji i bliži opisu u arhivskoj te muzejskoj zajednici nego u knjižničnoj. Knjižnična se zajednica najdosljednije drži svoga standarda, ali on nije primjeren suvremenoj teoriji i okruženju.

Cjelokupna AKM-zajednica u Hrvatskoj radi mukotrpan posao identificiranja i opisivanja istog entiteta na različit način i s različitim ishodom. Jedinствена primjena *Pravilnika KAM* na razini standardiziranoga sadržaja podataka temeljnog na suvremenoj informacijskoj teoriji i dokumentima omogućila bi ujednačenu praksu u baštinskim zajednicama te ekonomičnije i racionalnije poslovanje kroz međusobnu razmjenu podataka.

3.4. Anketni upitnik

Anketnim se upitnikom želio steći uvid u sadašnji način rada stručnjaka u baštinskim ustanovama pri identifikaciji i opisu korporativnoga tijela, o poznavanju *Pravilnika KAM* i njegovoj mogućoj primjeni.

Anonimna *online* anketa poslana je na *e*-adrese 100 ispitanika iz AKM-zajednice, od čega je 26 ispitanika iz arhiva, 38 iz muzeja i 36 iz knjižnica. Radi se o namjernom i prigodnom uzorku ispitanika. Kriterij odabira uzorka anketiranih stručnjaka bio je njihov doticaj s *Pravilnikom KAM*, s obzirom na to da *Pravilnik KAM* nije u uporabi i ne mora biti poznat najširem krugu stručnjaka. Anketom su prvenstveno obuhvaćeni stručnjaci iz triju baštinskih zajednica koji su kao članovi različitih radnih grupa surađivali na izradi *Pravilnika KAM*, zatim stručnjaci koji su provodili testiranje njegove primjenjivosti, rabili *Pravilnik KAM* u različitim projektima te edukatori i polaznici radionica o *Pravilniku KAM*. Anketa je provedena od 1. do 22. ožujka 2023. godine, a upitnik je ispunilo 59 ispitanika.

Anketni upitnik sadržava 19 pitanja tematski podijeljenih na a) vrste institucija (dva pitanja), b) strukturu radnog procesa (pet pitanja), c) korporativna tijela (šest pitanja), d) *Pravilnik KAM* (šest pitanja). Anketa je provedena od 1. do 22. ožujka 2023. godine, a upitnik je ispunilo 59 ispitanika.

3.4.1. Rezultati istraživanja anketnog upitnika

a) U prvom smo tematskom bloku dobili odgovore o vrstama i broju institucija u kojima rade ispitanici. Odazvali su se stručnjaci iz svih vrsta institucija, a najviše je odgovora pristiglo iz knjižnica, 29, zatim 23 iz muzeja, a najmanje iz arhiva (sedam), što ukupno čini 59 ispitanika. Anketa je poslana u 44 institucije, a odazvali

su se stručnjaci iz njih 30¹², jednako tako najviše iz knjižnica, manje iz muzeja i najmanje iz arhiva iz cijele Hrvatske.

b) U drugom su se tematskom bloku pitanja odnosila na radne procese ispitanika: kojom se vrstom obrade bave, koje programe, formate, norme i standarde te izvore podataka pri tome koriste i propisuju li dokumenti kojima se služe identifikaciju i opis korporativnih tijela. Odgovori pokazuju da je za najveći broj ispitanika (58) opis građe dio redovitoga radnog procesa. Među njima i građu i agente opisuje 45 ispitanika, samo građu njih 12, a dva ispitanika samo agente, što potvrđuje da je anketa provedena na prigodnom uzorku stručnjaka mjerodavnih za ispitivano područje.

Odgovori ispitanika nadalje pokazuju izrazito veliku brojnost i neujednačenost u uporabi informacijskih sustava u knjižnicama i muzejima. U 30 se promatranih institucija pri obradi građe upotrebljava 14 različitih programa.¹³ Dva strojno čitljiva formata, MARC21 i UNIMARC, koriste se u knjižnicama.

Osim različitih informacijskih sustava odgovori ispitanika potvrđuju i da su u trima baštinskim zajednicama u uporabi različiti nacionalni i međunarodni pravilnici i standardi za opis građe i agenata.

Od knjižničnih se standarda i dalje najviše upotrebljava *PPIAK* (35 ispitanika) te objedinjeni *ISBD* (30 ispitanika). Svega su u jednom odgovoru navedene IFLA-ine *Smjernice za izradu preglednih kataložnih jedinica i uputnica (GARR)*, što potvrđuje da knjižnična zajednica nije išla u korak s razvojem međunarodnih standarda za normativne zapise, već i dalje koristi nacionalni pravilnik namijenjen izradbi abecednih kataloga.

Od arhivskih se normi u podjednakom omjeru (sedam ispitanika) upotrebljavaju međunarodne norme *ISAD(G): opća međunarodna norma za opis arhivskoga gradiva* i *ISAAR(CPF): međunarodna norma za arhivistički normirani zapis*, a tek jedan ispitanik manje koristi međunarodnu normu za opis ustanova s arhivskim građivom *ISDIAH*. U nešto manjem broju (tri) potvrđeno je korištenje *Pravilnika*

¹² U anketi su sudjelovali ispitanici iz sljedećih institucija: knjižnice – Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, Sveučilišna knjižnica u Splitu, Knjižnice grada Zagreba, Gradska knjižnica „Juraj Šižgorić“ Šibenik, Knjižnica Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu, Gradska knjižnica Zadar, Gradska i sveučilišna knjižnica Osijek, Knjižnica Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Gradska knjižnica Rijeka, Gradska knjižnica i čitaonica „Viktor Car Emin“ Opatija, Knjižnica i čitaonica „Fran Galović“ Koprivnica, Dubrovačke knjižnice, Strossmayerova galerija starih majstora HAZU, Dvor Trakošćan, Sveučilišna knjižnica Rijeka; muzeji – Muzej Slavonije, Hrvatski povijesni muzej, Hrvatski prirodoslovni muzej, Zavičajni muzej Ozalj, Muzejski dokumentacijski centar, Arheološki muzej u Zagrebu, Muzej suvremene umjetnosti, Muzej grada Zagreba, Hrvatski športski muzej, Javna ustanova „Zbirka umjetnina Ante i Wiltrud Topić Mimara – „Muzej Mimara“, Muzeji grada Karlovca; arhivi – Hrvatski državni arhiv, Državni arhiv u Varaždinu, Državni arhiv u Karlovcu i Državni arhiv u Zadru.

¹³ Navedeni odgovori uključuju Crolist, Aleph, Zaki, Koha, Metel.win, Indigo, M++, K++, S++, Modulor++, MS Office (Word, Excel, Access), HAIS i Ne radimo u programu.

o evidencijama u arhivima. Za razliku od knjižnične zajednice koja najviše koristi nacionalni pravilnik, arhivska se zajednica u radu oslanja na međunarodne norme.

Od muzejskih je dokumenata u prevladavajućoj uporabi *Pravilnik o sadržaju i načinu vođenja muzejske dokumentacije o muzejskoj građi* (17 ispitanika), dok je uporabu međunarodnih standarda CCO i CIDOC navelo manje ispitanika, njih pet.

Ispitanici u svim trima baštinskim zajednicama upotrebljavaju i druge interne dokumente i pravila za rad, a čak 55 ispitanika navodi da se pri radu služe i drugim izvorima podataka (referentnom građom, tezaursima, normativnim bazama podataka).

c) U tematskom se bloku pitanja o korporativnim tijelima nastojao steći uvid u opseg i način opisa korporativnih tijela u AKM-zajednici, smatraju li ispitanici standardizaciju i dijeljenje podataka o korporativnim tijelima korisnim za svoj rad te u kojim sve ulogama u odnosu na građu koju opisuju prepoznaju korporativna tijela kao agente.

Korporativno tijelo kao jedinica opisa prepoznato je u svim baštinskim zajednicama; 46 ispitanika potvrđuje da im pravilnici i standardi kojima se služe omogućuju normiranje korporativnih tijela. Čak 56 ispitanika u opisu građe navodi korporativna tijela, dok ih tri ispitanika ne navode.

Pri navođenju imena korporativnih tijela ispitanici razlikuju normirana (strukturirana) imena od nestructuriranih. Većina ih odabire navođenje normiranih oblika imena (28 ispitanika), dok 19 ispitanika navode u svojim zapisima i nestructurirani i normirani oblik s obzirom na mjesto i funkciju korporativnog tijela u opisu građe. Devet ispitanika navodi samo onaj oblik imena koji se javlja na građi u nestructuriranom obliku.

Dakle 56 ispitanika u opisu svoje građe navodi korporativna tijela, ali se 13 njih služi pravilnicima koji ne propisuju mogućnost normiranja istih. Ukupno devet ispitanika navodi korporativno tijelo u nenormiranome obliku u kojem se javlja na građi, ali pri tome čak 55 ispitanika odgovara kako se služi i drugim izvorima podataka osim same građe.

Pedeset i četiri ispitanika uporabu normiranih imena korporativnih tijela smatra korisnim za identifikaciju i opis građe, a pet ispitanika misli da to nije korisno. Odgovor na ovo pitanje pokazuje da postoji prostor za napredak u uporabi normiranih imena: 49 ispitanika potvrđuje da navodi korporativna tijela u normiranom obliku, a još četiri ih smatra to korisnim.

Isti veliki broj ispitanika, njih 54, prepoznaje korisnost standardizacije i dijeljenja podataka i u širem kontekstu u AKM-zajednici.

Osim prakse normiranja korporativnih tijela, kod ispitanika se željelo ispitati i prepoznavanje funkcija korporativnog tijela u odnosu na jedinice građe, odnosno njihovih uloga u različitim aspektima opisa građe koje nudi *Pravilnik KAM*. Pe-

deset i dva ispitanika prepoznaje korporativna tijela kao stvaratelje intelektualnog ili umjetničkog sadržaja jedinice građe, a od ostalih uloga ponuđenih u pitanju ispitanici su najviše prepoznavali *korporativno tijelo* kao izdavača, nakladnika, vlasnika, darovatelja, prodavatelja, sakupljača, restauratora, naručitelja, pokrovitelja, osnivača i drugo. Prepoznavanje korporativnog tijela kao *agenta* u ovim ulogama ukazuje na potrebu šire identifikacije korporativnog tijela u baštinskim ustanovama u različitim aspektima opisa građe.

d) Posljednjim su blokom pitanja obuhvaćena pitanja o poznavanju samog *Pravilnika KAM* i mogućnostima primjene. Od 59 ispitanika, njih je 50 upoznato sa sadržajem *Pravilnika KAM*. Edukacije su pohađala 32 ispitanika, 22 su gledala *webinare* u sklopu CSSU-a, a ohrabrujuće je da je 46 ispitanika pristupilo samostalnom proučavanju. Manji dio ispitanika, njih 10, navodi druge posredne i neposredne izvore za upoznavanje s *Pravilnikom KAM*.

Primjenu *Pravilnika KAM* u svojim institucijama u budućnosti planira 25 ispitanika, dok 34 ispitanika ne zna hoće li ga primjenjivati, odnosno smatra da to ovisi o okolnostima koje nisu povezane s njima samima.

Valja istaknuti da nema niti jednog odgovora NE.

Ispitanicima koji su na pitanje o primjeni *Pravilnika KAM* odgovorili *Ne znam/Ovisi o okolnostima* ponuđeno je da svoj odgovor obrazlože u narativnom obliku. Od njih 34, odgovore je navelo 28 ispitanika.

Najveći broj ispitanika, njih 16, smatra da primjena *Pravilnika KAM* ne ovisi o njima. Neki smatraju da odluka ovisi o poslodavcu, odnosno instituciji u kojoj rade ili zajedničkim sustavima u kojima participiraju (knjižničnim, muzejskim i arhivskim). Naprimjer, u jednom se odgovoru navodi kako kao knjižnica u sustavu ovise o većinskoj muzejskoj struci unutar matične ustanove, dok se u drugom odgovoru obrazlaže da će se knjižnica prikloniti većini s kojom dijeli bibliografsku bazu. Dio ispitanika (10) smatra da je odluka na nadležnim tijelima te kao takva navode Hrvatsko knjižnično vijeće, Ministarstvo kulture i medija te matične službe muzeja, arhiva i knjižnica. Naprimjer, u jednom se odgovoru ističe da je arhivska zajednica subordinirana, što znači da primjena *Pravilnika KAM* ovisi o odluci matične službe. Dva ispitanika smatraju da će *Pravilnik KAM* primjenjivati ako bude prihvaćen na nacionalnoj razini.

U dvama odgovorima navodi se važnost provedbe edukacije kako bi se *Pravilnik KAM* mogao početi koristiti, a u trima odgovorima navodi se kako je preduvjet za primjenu prilagodba informacijskih sustava u kojima rade. U trima se odgovorima ističe kako je *Pravilnik KAM* prilagođen knjižničarskoj struci te je nužna veća prilagodba postojećim muzejskim i arhivskim standardima. Tri ispitanika ne mogu predvidjeti okolnosti, a jedan je odgovor iz muzejske zajednice rezolutno protiv *Pravilnika KAM*, smatrajući da se njime komplicira i birokratizira posao.

Zaključno, natpolovična većina ispitanika, njih 16, smatra da ne može na pojedinačnom nivou utjecati na primjenu *Pravilnika KAM*. U slučaju primjene navodi se potreba prilagođavanja muzejskim i arhivskim normama, prilagodba informacijskih sustava i provedba edukacije.

3.4.2. Rasprava

Anketnim se upitnikom stekao uvid u sadašnji način rada stručnjaka u baštinskim ustanovama pri identifikaciji i opisu korporativnog tijela te o poznavanju *Pravilnika KAM* i njegovoj mogućoj primjeni.

Odgovori u anketi potvrđuju da stručnjaci u AKM-institucijama uključuju u opis svoje građe i korporativna tijela u užem smislu te da pri tome koriste vlastite pravilnike i norme za identifikaciju i opis tog entiteta. Većina navodi korporativna tijela u strukturiranom obliku. Osim uloge korporativnog tijela kao stvaratelja intelektualnog ili umjetničkog sadržaja jedinice građe, ispitanici iz različitih baštinskih zajednica prepoznaju i ostale uloge koje u opisu njihove građe mogu imati korporativna tijela.

Velik dio ispitanika standardizaciju podataka i njihovu razmjenu među zajednicama smatra korisnom. Većinom su upoznati s *Pravilnikom KAM*. Najviše je onih koji su ga čitali sami, što pokazuje zanimanje dijela baštinske zajednice za *Pravilnik KAM*.

Niti jedan ispitanik ne isključuje mogućnost uporabe *Pravilnika KAM*, ali najveći ih broj smatra kako primjena ovisi isključivo o odluci poslodavaca i nadležnih tijela. U slučaju primjene navode potrebu za prilagodbom informacijskih sustava novom pravilniku te potrebu edukacije za rad s *Pravilnikom KAM*. Iako većina ispitanika standardizaciju i razmjenu podataka načelno smatra vrlo korisnom, u dijelu arhivske i muzejske zajednice postoji mišljenje da *Pravilnik KAM* nije dovoljno prikladan za uporabu u njihovim zajednicama te smatraju da ga treba dodatno prilagoditi njihovim potrebama.

U anketi je najveći odaziv i zanimanje za novi pravilnik pokazala knjižnična zajednica, što odgovara rezultatima analize uzorka koji pokazuju da se najviše pristupnica za korporativna tijela izrađuje upravo u knjižnicama u kojima istovremeno postoji nužnost napuštanja dosadašnjih pravila namijenjenih izradbi abecednih kataloga. Muzejska zajednica nema u uporabi ni jedinstvenu normu ni zajednički informacijski sustav te iskazuje veće zanimanje za *Pravilnik KAM* od arhivske zajednice koja koristi međunarodne norme i jedinstven informacijski sustav.

4. Zaključak

Izrada usvojenih i varijantnih imena i pristupnica za korporativno tijelo te bilježnje značajnih promjena imena i odnosa među njima zajednički su zahtjevi knjižničnih međunarodnih kataložnih načela te arhivskih i muzejskih normi.

Uporabom zajedničkih pravila kojima bi se zadovoljili načelno isti zahtjevi svih baštinskih zajednica postigao bi se jedinstven cilj standardizacije podataka unutar baštinskih zajednica. Standardizacija ne samo da omogućava bolju razmjenu podataka, ekonomičnost i racionalnost poslovanja u suvremenom okruženju već tim podacima daje zajednički nazivnik u kontekstu srodnosti, slične svrhe i društvenih zadaća različitih baštinskih zajednica.

U baštinskim se zajednicama u Hrvatskoj evidentno identificiraju i opisuju ista korporativna tijela, ali svijest o zajedničkoj uporabi i dijeljenju podataka o njima još nije zaživjela.

Uvid u trenutačnu praksu oblikovanja pristupnica za korporativna tijela u tri ma AKM-ustanovama pokazuju i na tom jednom segmentu velike razlike među zajednicama koje ne mogu biti prevladane ako se zajednice i dalje nastave služiti različitim normama i praksom proizašlom iz tih normi. Uporaba jedinstvene norme, *Pravilnika KAM*, kao semantičkog alata koji nudi standardizirani sadržaj podataka za sve tri zajednice, ne zadirući pri tome u informacijske sustave, formate i poslovne politike različitih institucija, alat je kojim se može postići cilj standardizacije.

Standardizacija je najveća prednost *Pravilnika KAM*. Druga je prednost usklađenost sa sustavima koji koriste identifikatore. Sustavi identifikatora, osobito strojno čitljivih identifikatora (IRI-a), koji su pristupnice budućnosti povezanih podataka, podrazumijevaju postojanje leksičkih oblika pristupnica, takozvanih literala, namijenjenih ljudskoj uporabi.

Dotatna je vrijednost *Pravilnika KAM* nadzor nad nazivljem kroz preporučenu uporabu rječnika, još jednim od važnih i nedovoljno razvijenih područja informacijskih znanosti u Hrvatskoj.

Moguće poteškoće i problemi primjene *Pravilnika KAM* odnose se na prilagodbu triju zajednica na zajednički standard, prepoznavanje zajedničkih elemenata i zadržavanje svojih specifičnosti. Analiza uzorka i odgovora ispitanika pokazuju nepodudarnost: iako se na primjerima iz pristupnica u uzorku vidi veća podudarnost između pristupnica u arhivima i muzejima s *Pravilnikom KAM*, ispitanici u anketi navode potrebu većeg prilagođavanja *Pravilnika KAM* muzejskim i arhivskim normama. Stoga je prije praktične primjene *Pravilnika KAM* potrebno uzeti u obzir te nepodudarnosti i dodatno educirati korisnike o sadržaju i mogućnostima *Pravilnika KAM* s obzirom na zahtjeve pojedinačnih zajednica.

Napuštanje *PPIAK-a* i primjena *Pravilnika KAM* u oblikovanju pristupnica za korporativna tijela u knjižničnoj zajednici donosi velike promjene. One su proizašle iz međunarodnih kataložnih načela implementiranih u knjižnični referentni model namijenjen suvremenim tehnološkim mogućnostima, a time i u *Pravilnik*

KAM. Knjižnična zajednica mora shvatiti nužnost osuvremenjivanja normativnog nadzora svojih podataka.

Budući da arhivistička zajednica navodi da kao normu za arhivistički normirani zapis upotrebljava međunarodni standard *ISAAR (CPF)* koji je implementiran u *Pravilnik KAM*, za očekivati je da će promjene u izradi pristupnica za korporativna tijela u užem smislu i prilagodba *Pravilniku KAM* u arhivima biti manjeg opsega od onih u knjižničnoj zajednici. Arhivska zajednica trebala bi prepoznati mogućnosti *Pravilnika KAM* kao lokalne (nacionalne) norme i prednosti standardizacije i dijeljenja podataka s drugim baštinskim zajednicama.

Muzejska zajednica ne upotrebljava standarde za izradu pristupnica za korporativna tijela u užem smislu pa im se *Pravilnik KAM* nudi kao potreban standard. Očekuje se da će prihvaćanje i prilagodba biti lakša nego u knjižnicama koje su navikle raditi prema svom pravilniku i moraju mijenjati ustaljenu praksu, ali je i u toj zajednici potreban daljnji rad na afirmaciji *Pravilnika KAM* kao njima prikladnog i nužnog standarda.

Budućnost je *Pravilnika KAM* na stručnim zajednicama i institucijama koje ga mogu odlučiti implementirati u svoje poslovanje, izraditi odgovarajuće aplikacijske profile, priručnike za rad i sl. To mora pratiti tehnička prilagodba informacijskih sustava i potrebne dodatne edukacije. Strukturiranje zapisa prema *Pravilniku KAM* korak je prema približavanju baštinskih ustanova svojim suvremenim korisnicima i njihovim zahtjevima.

Jedna je od temeljnih zadaća *Pravilnika KAM* ujednačenost opisa u različitim baštinskim zajednicama, što je nužan preduvjet za povezivanje podataka, njihovu zajedničku uporabu i mogućnost distribuiranog pretraživanja podataka iz različitih izvora. Ujednačenost opisa entiteta *korporativno tijelo u užem smislu* pokazuje način kako se može ostvariti ta temeljna zadaća *Pravilnika KAM*.

ZAHVALA

Zahvaljujemo svim ispitanicima koji su sudjelovali u anketnom istraživanju.

LITERATURA

- Abrahamse, B. (2021). Corporate bodies: Access points and authority control. *Cataloging & Classification Quarterly* 59, 2/3: 242–259.
<https://doi.org/10.1080/01639374.2020.1854914>
- Baca, et al. (2006). Baca, M.; Harping, P.; Lanzi, E.; McRae, L.; Whiteside, A. *Cataloging cultural objects: A Guide to describing cultural works and their images*. Chicago: American Library Association. [citirano: 2023–04–28].
Dostupno na: <https://www.vraweb.org/cc0>
- Balog Vojak, J. (2016). Zašto je muzejskoj zajednici potreban zajednički nacionalni kataložni pravilnik. U: V. Hodak, A. Martek, R. Petrušić (ur.). *Seminar Arhivi, knjižni-*

- ce, muzeji: Mogućnosti suradnje u okruženju globalne informacijske infrastrukture: Zbornik radova*; 19. (Str. 121–128). Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo.
- Dunsire, G. (2009). Semantički web i ekspertni metapodaci: Rastavi pa spoji. U: S. Faletar Tanacković (ur.). *Seminar Arhivi, knjižnice, muzeji: Mogućnosti suradnje u okruženju globalne informacijske infrastrukture: Zbornik radova*; 12. (Str. 129–149). Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo.
- IFLA (2001). *Guidelines for authority records and references*. Recommended by the Working Group on an International Authority System. Approved by the Standing Committees of the IFLA Section on Cataloguing and the IFLA Section on Information Technology. München: K. G. Saur.
- IFLA (2003). *Strukture korporativnih odrednica: Završni izvještaj*. Sekcija za katalogizaciju. Radna grupa za preradbu Oblika i strukture korporativnih odrednica. *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 46, 3/4: 127–185. [citirano: 2023–04–18]
Dostupno na: <https://www.hkdrustvo.hr/datoteke/104/vbh>
- IFLA (2017). *Statement of International Cataloguing Principles (ICP)*. Den Haag, cop. 2016. [citirano: 2023–04–11]. Dostupno na: https://www.ifla.org/wp-content/uploads/2019/05/assets/cataloguing/icp/icp_2016-en.pdf
- IFLA (2020). *IFLA-in knjižnični referentni model: Konceptualni model za bibliografske informacije*. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo.
- International Committee for Documentation (2017). *International Committee for Documentation – Conceptual Reference Model (CIDOC CRM)*. [citirano: 2023–04–12]. Dostupno na: <https://www.cidoc-crm.org/Version/version-6.2.2>
- International Council on Archives (2021). International Council on Archives. *Records in Contexts – Conceptual Model*. [citirano: 2023–04–06]. Dostupno na: <https://www.ica.org/en/records-in-contexts-conceptual-model>
- ISAAR (CPF): *Međunarodna norma arhivističkog normiranog zapisa za pravne i fizičke osobe te obitelji* (2006). Zagreb: Hrvatski državni arhiv. Dostupno na <http://www.arhiv.hr/hr-hr/Arhivska-služba/Arhivske-norme>
- Pravilnik o evidencijama u arhivima (2002). *Narodne novine* 19/23. [Citirano: 2023–04–27]. Dostupno na https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2023_02_19_329.html
- Pravilnik o sadržaju i načinu vođenja muzejske dokumentacije o muzejskoj građi (2023). *Narodne novine* 21/2023-361. [citirano: 2023–04–20]. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2023_02_21_361.html
- Pravilnik za opis i pristup građi u knjižnicama, arhivima i muzejima* (2021). Zagreb: Hrvatski državni arhiv: Muzejski dokumentacijski centar: Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu. [citirano: 2023–04–20]. Dostupno na: <https://www.kam.hr/>
- Stanarević, S. (2010). Ujednačenost opisivanja serijskih publikacija: Analiza kataložnih zapisa kataloga hrvatskih knjižnica. *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 53, 1: 101–119. [citirano: 2023–04–20]. Dostupno na: <https://izdanja.hkdrustvo.hr/casopisi/vbh/article/view/448>

- Verona, E. (1986). *Pravilnik i priručnik za izradbu abecednih kataloga. Dio 1: Odrednice i redalice*. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo.
- Vukadin, A. (2016). Novi pravilnik za katalogizaciju u kontekstu međunarodnih načela i standarda. *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 59, 1/2: 49–71. [citirano: 2023–04–20]. Dostupno na: <https://izdanja.hkdrustvo.hr/casopisi/vbh/article/view/16>
- Vukadin, A. (2018). Pravilnik za opis i pristup građi u arhivima, knjižnicama i muzejima: Usklađivanje terminologije. U: M. Willer i I. Prgin (ur.). *Seminar Arhivi, knjižnice, muzeji: Mogućnosti suradnje u okruženju globalne informacijske infrastrukture: Zbornik radova*; 21. (Str. 169–187). Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo.
- Vukadin, A. (2021). Pravilnik za opis i pristup građi u knjižnicama, arhivima i muzejima. U: R. Zarić (ur.). *Na pragu 3. desetljeća 21. stoljeća – inkluzivnost kao uvjet*. (Str. 95–116). Zagreb: Hrvatsko arhivističko društvo. [citirano: 2023–03–29]. Dostupno na: <https://www.had-info.hr/images/dokumenti/savjetovanja/6.%20kongres%20arhivista.pdf>
- Vukadin, A. (2020). Rules for resource description and access in libraries, archives and museums: Principles and structure. U: T. Katić i N. Tomašević (ur.). *Mirna Willer: Festschrift*. (Str. 227–243). Zadar: Sveučilište. [citirano: 2023–04–12]. Dostupno na: <https://morepress.unizd.hr/books/index.php/press/catalog/view/62/61/992>
- Vukadin, A.; M. Willer (2019). Pravilnik za opis i pristup građi u knjižnicama, arhivima i muzejima: Novi hrvatski kataložni pravilnik. *Knjižnica* 63, 3: 13–41. [citirano: 2023–02–28]. Dostupno na: <https://knjiznica.zbds-zveza.si/knjiznica/article/view/7983>
- Willer, M. (2015). Library and archival name authority data: The Possibilities for functional interoperability. In: M. Willer et al. (eds). *Conference and School on records, archives and memory studies: Selected papers, University of Zadar, May, 2013*. (Pp 309–342). Zadar: Sveučilište u Zadru, 2015. [citirano: 2023–04–26]. Dostupno na: http://www.unizd.hr/Portals/41/elektronicka_izdanja/RAMS_tisak_konacno.pdf?ver=2016-10-20-104937-423
- Willer, M.; A. Barbarić; T. Katić (2013). Prema zajedničkim pravilima za izbor i oblik pristupnica u AKM zajednici. U: N. Tomašević i I. Despot (ur.). *Seminar arhivi, knjižnice, muzeji: Mogućnosti suradnje u okruženju globalne informacijske infrastrukture: Zbornik radova*; 16. (Str. 1–17). Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo.
- Zlodí, G.; T. Štefanec. Primjena pravilnika za opis i pristup građi u knjižnicama, arhivima i muzejima u opisu složene rukopisne ostavštine. U: T. Katić i N. Tomašević (ur.). *Mirna Willer: Festschrift*. (Str. 245–273). Zadar: Sveučilište u Zadru. [citirano: 2023–04–15]. Dostupno na: <https://morepress.unizd.hr/books/index.php/press/catalog/view/62/61/992>

Mrežni izvori:

Athena (s.a.). [citirano: 2023–04–12]. Dostupno na <https://athena.muio.hr/>

Prilog 1. TABLICA UZORAKA KORPORATIVNIH TIJELA

AKM institucije izabrane kao predstavnici: NSK (knjižnica), HAIS (arhivi), MUO (muzej)

	NSK	HAIS	MUO	Pravilnik KAM	Vrsta korporativnog tijela u užem smislu (KAM)
1.	Dubrovačka Republika	Dubrovačka Republika	-	Dubrovačka Republika	suvremene i povijesne upravno-teritorijalne jedinice
2.	Varaždinska županija	Varaždinska županija	-	Varaždinska županija	suvremene i povijesne upravno-teritorijalne jedinice
3.	International Monetary Fund (Washington (D. C.))	MMF (Međunarodni monetarni fond)	-	Međunarodni monetarni fond	međuvladine i nadnacionalne organizacije
4.	-	Banski stol Kraljevina Dalmacije, Hrvatske i Slavonije	-	Kraljevina Dalmacije, Hrvatske i Slavonije, Banski stol	tijela uprave i javnih službi
5.	Hrvatska. Državni zavod za statistiku	Republika Hrvatska. Državni zavod za statistiku	-	Republika Hrvatska. Državni zavod za statistiku Hrvatska (Republika). Državni zavod za statistiku	tijela uprave i javnih službi

6.	Hrvatska. Ministarstvo kulture. Uprava za zaštitu kulture baštine	-	Ministarstvo kulture RH, Uprava za zaštitu kulturne baštine	Republika Hrvatska. Ministarstvo kulture. Uprava za zaštitu kulturne baštine Hrvatska (Republika). Ministarstvo kulture. Uprava za zaštitu kulturne baštine	tijela uprave i javnih službi
7.	Državno sudbeno vijeće (Zagreb)	Državno sudbeno vijeće Republike Hrvatske	-	Državno sudbeno vijeće	pravosudna tijela
8.	-	Sudbeni stol u Vukovaru	-	Sudbeni stol u Vukovaru	pravosudna tijela
9.	Austro-Ugarska. Šesnaesta varaždinska pješačka pukovnija (Varaždin)	Varaždinska pješačka pukovnija br. 16	-	Austro-Ugarska Monarhija. 16. varaždinska pješačka pukovnija	vojne postrojbe, ustanove i organizacije
10.	Jugoslavija. Narodnooslobodilačka vojska. Tridesetdruga divizija	Tridesetdruga zagorska divizija	-	Demokratska Federativna Jugoslavija. Narodnooslobodilačka vojska. Tridesetdruga divizija Jugoslavija (Demokratska Federativna). Narodnooslobodilačka vojska. Tridesetdruga divizija	vojne postrojbe, ustanove i organizacije
11.	Gornjogradska gimnazija (Zagreb)	Gornjogradska gimnazija u Zagrebu	K.r. gornjogradska gimnazija ^{*14}	Gornjogradska gimnazija	odgojno-obrazovne ustanove

¹⁴ Zvijezdicom su u tablici označeni nestrukturirani oblici korporativnih tijela

12.	Državni arhiv (Zagreb)	Državni arhiv u Zagrebu	Državni arhiv u Zagrebu	Državni arhiv u Zagrebu	Državni arhiv u Zagrebu	kulturne i znanstvene ustanove
13.	Muzej za umjetnost i obrt (Zagreb)	-	Muzej za umjetnost i obrt	Muzej za umjetnost i obrt	Muzej za umjetnost i obrt	kulturne i znanstvene ustanove
14.	Nacionalna i sveučilišna knjižnica (Zagreb)	Sveučilišna knjižnica u Zagrebu*	Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu	Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu	Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu	kulturne i znanstvene ustanove
15.	Klinika za dječje bolesti (Zagreb)	-	Zagreb - Bolnica u Klaićevoj ulici	Zagreb - Bolnica u Klaićevoj ulici	Klinika za dječje bolesti Zagreb	zdravstvene i socijalne ustanove
16.	Klinička bolnica Osijek	Klinička bolnica Osijek	-	-	Klinički bolnički centar Osijek	zdravstvene i socijalne ustanove
17.	Svjetlotiskarski zavod R. Mosinger (Zagreb)	-	Svjetlotiskarski zavod R. Mosinger, tiskara, Zagreb,	Svjetlotiskarski zavod R. Mosinger, tiskara, Zagreb,	Svjetlotiskarski zavod R. Mosinger	tvrtke i drugi gospodarski subjekti
18.	Dionička tiskara (Zagreb)	Dionička tiskara u Zagrebu	Dionička tiskara	Dionička tiskara	Dionička tiskara	tvrtke i drugi gospodarski subjekti
19.	-	Atelier Fellner i Helmer	Fellner & Helmer	Fellner & Helmer	Fellner & Helmer	tvrtke i drugi gospodarski subjekti
20.	-	Vlastelinstvo Brlog	-	-	Vlastelinstvo Brlog	vlastelinstva i veleposjedi
21.	Hrvatska demokratska zajednica	-	Hrvatska demokratska zajednica	Hrvatska demokratska zajednica	Hrvatska demokratska zajednica	političke stranke, društveno-političke organizacije i sindikati
22.	Hrvatska seljačka stranka (Zagreb)	Hrvatska seljačka stranka	-	-	Hrvatska seljačka stranka	političke stranke, društveno-političke organizacije i sindikati

23.	Društvo hrvatskih književnika (Zagreb)	Društvo hrvatskih književnika	Društvo hrvatskih književnika	Društvo hrvatskih književnika	Društvo hrvatskih književnika	društva, udruge, udruženja
24.	Hrvatsko pjevačko društvo "Kolo" (Zagreb)	Hrvatsko pjevačko društvo "Kolo"	Hrvatsko pjevačko društvo "Kolo"	Hrvatsko pjevačko društvo "Kolo"	Hrvatsko pjevačko društvo Kolo	društva, udruge, udruženja
25.	Klub hrvatskih književnika i umjetnika (Osijek)	Klub hrvatskih književnika i umjetnika u Osijeku	po "Klubu hrvatskih književnika" u Osijeku*	po "Klubu hrvatskih književnika" u Osijeku*	Klub hrvatskih književnika i umjetnika u Osijeku	društva, udruge, udruženja
26.	Crkva sv. Marka (Zagreb)	-	Crkva sv. Marka	Crkva sv. Marka	Crkva sv. Marka (Zagreb) ¹⁵	vjerske zajednice, njihova tijela i upravno-teritorijalne jedinice
27.	Župa sv. Petra (Zagreb)	Župa Sv. Petar (Zagreb)	-	-	Župa sv. Petra apostola Zagreb	vjerske zajednice, njihova tijela i upravno-teritorijalne jedinice
28.	Hrvatski nogometni klub Hajduk (Split)	Nogometni klub Hajduk	-	-	Hrvatski nogometni klub Hajduk Split	sportski klubovi
29.	Hrvatski sokolski savez (Zagreb)	Hrvatski sokolski savez	-	-	Hrvatski sokolski savez	sportski klubovi
30.	HEP Operator distribucijskog sustava (Zagreb)	Hrvatska elektroprivreda d.d.	-	-	HEP-Operator distribucijskog sustava d.o.o.	korporacije, zaklade

¹⁵ ² Usvojena pristupnica sastavljena je od elemenata Usvojeno ime korporativnog tijela i Dodatno obilježje korporativnog tijela; u pristupnici izrađenoj prema PPIAK-u ime sjedišta dio je usvojenog imena tijela